

Otto Gerdina

NA KRATKO O STARIZMU

»Kar zadeva stare, ta družba ni le kriva, temveč preprosto kriminalna.« Simone de Beauvoir

Kaj je starizem?

Starizem je specifična oblika diskriminacije, ki utemeljuje in vzdržuje neenakosti pri obravnavi različno starih posameznikov in skupin. Manifestira se v institucionalnih normah in strategijah, ki podpirajo starostne stereotipe in zmanjšujejo priložnosti za stare ljudi na več področjih življenja.

Iz česa je sestavljen?

Starizem je sestavljen iz treh dimenzij:

- dimenzije čustev, ki nam pove, kako se ljudje počutijo v odnosu do starih ljudi in kako jih ocenjujejo;
- dimenzije vedenja/delovanja, ki označuje, kakšna pred-dispozicija določa, kako se ljudje vedejo do starih;
- dimenzije dojetanja/kognicije, ki sporoča, kako se stare ljudi razume/dojema.

Prva dimenzija se povezuje s predsodki, druga z diskriminacijo, tretja s stereotipi, pri čemer so starostni stereotipi in predsodki nujen, a ne zadosten pogoj, da določeno vedenje označimo kot staristično.

Nekaj primerov

- Stare ljudi pogosto pretirano ščitimo, ker starost povezujemo s krhkostjo in nemočjo. Pogosto se postavljamo v vlogo interpretov njihovih misli, želja in potreb, ne da bi se z njimi posvetovali.
- Če mlad človek pozabi zakleniti avto, tega ne pripišemo starosti. Če star človek pozabi ključke od vrat, to hitro povežemo s starostjo, se postavimo v pokroviteljski položaj in ga označimo za senilnega.
- Ko star človek presliši besedo ali del stavka, se to pripiše temu, da se stara in ne morebitnim težavam s sluhom.

Zakaj ga je treba izzvati?

Če se starizmu ne zoperstavimo, ga reproduciramo. Posledica tega je, da so stari ljudje drugače obravnavani kot drugi odrasli, kar se pogosto legitimira z zmotnim prepričanjem, da imajo stari ljudje drugačne potrebe in želje kot drugi polnopravni člani skupnosti. Celo stari ljudje utegnejo gledati nase z mešanico negativnih predsodkov in stereotipov, saj so najdlje živeli v družbi, ki jih je prepričevala, da starost ni nič drugega kot klavrn zaton človeškega življenja. Kar pogosto privede do žalostne posledice, da se ti stereotipi dejansko uresničijo. Vzemimo primer starega človeka, ki ga boli rama. Hitreje kot mlad človek bo pomislil, da je vzrok za bolečino starost. Če bo zaradi tega prenehal obirati sadje ali prenehal z igranjem tenisa, lahko to dejansko privede do hitrejšega telesnega pešanja. Ironija je v tem, da ni pomislil, da ga druga rama ne boli, čeprav je stara prav toliko kot prva.

Dodatne informacije

Zanimivi podatki o starostnih razlikah pri doživljanju starizma so bili pridobljeni s pomočjo modula o starizmu, ki je bil del Evropske družboslovne raziskave leta 2008. Dostopni so na spletni strani: <https://www.europeansocialsurvey.org/>.

Problematiki starizma se posveča tudi Svetovna zdravstvena organizacija. Več o tem: <https://www.who.int/news/item/18-03-2021-ageism-is-a-global-challenge-un>.

Navdihujoč govor ene od pomembnejših aktivistk v boju proti starizmu Ashton Applewhite je na voljo na tej povezavi: https://www.ted.com/talks/ashton_applewhite_let_s_end_ageism.

Med poljudnimi deli, ki obravnavajo problematiko starizma v slovenščini, sta zanimivi knjigi Ashton Applewhite (2017) *Lepota let: Manifest proti starizmu* in razprava o starizmu v zdravstvu, ki jo najdete v knjigi Tomaža Gerdine (2020) *Crescendo v istem duru: O usodi starih na sončni strani Alp*.